

Rozdział 2

Założenia metodologiczne moich badań prostytacji męskiej

Przedmiot i cele badań

Przedmiotem badań uczyniłam zjawisko prostytucji mężczyzn. **Celem** tych badań było zgromadzenie wiedzy o świadczących usługi seksualne mężczyznach we współczesnym polskim społeczeństwie, o ich cechach demograficzno-społecznych, motywach podejmowania świadczenia odpłatnych usług seksualnych, o formach i okolicznościach tej aktywności oraz o socjalizacyjnych i wychowawczych, zwłaszcza rodzinnych, uwarunkowaniach prostytucji męskiej. **Celem poznawczym** badania jest poszerzenie wiedzy o tym zjawisku. W przeciwieństwie do prostytucji kobiecej, prostytucja mężczyzn nie cieszy się większym zainteresowaniem badaczy. **Celem praktycznym** moich badań jest sformułowanie wskazówek i rekomendacji dotyczących pracy z dziećmi i młodzieżą zagrożoną prostytucją i podejmującą ryzykowne zachowania seksualne oraz angażującą się w prostytucję. Wskazówki te mogą dotyczyć podejmowanego przez nauczycieli, wychowawców i pedagogów kreatywnego działania profilaktycznego i resocjalizacyjnego.

Pytania badawcze

Podstawowe pytanie badawcze dotyczyło tego, **jaka jest demograficzno-społeczna i psychospołeczna charakterystyka prostytuujących się mężczyzn we współczesnym polskim społeczeństwie oraz jakie czynniki socjalizacyjno-wychowawcze mogły mieć istotne znaczenie dla zaangażowania się badanych mężczyzn w prostytucję?**

Pytania szczegółowe, które miały pomóc w odpowiedzi na pytanie podstawowe, były następujące:

1. Jakie są cechy demograficzno-społeczne prostytuujących się mężczyzn?
2. Jakie są motywacje, formy i okoliczności świadczenia usług seksualnych badanych mężczyzn?
3. Jaki obraz własnej osoby mają mężczyźni świadczący usługi seksualne?
4. Jakie relacje z rodziną i ze znajomymi mieli/mają mężczyźni świadczący usługi seksualne?
5. Jaki stosunek do religii mają badani?
6. Jak wyglądały ich wcześniejsze związki partnerskie?
7. Kim są osoby korzystające z płatnych usług seksualnych?
8. Jakie mają oczekiwania wobec mężczyzn świadczących usługi seksualne ich klienci/teki?

Na podstawie uzyskanych wypowiedzi badanych chciałabym zidentyfikować czynniki sprzyjające prostytucji męskiej; przede wszystkim czynniki o charakterze socjalizacyjno-wychowawczym. Dlatego dane zbierane w ramach badań uporządkowałam zgodnie z wymiarami funkcjonowania społecznego mężczyzn świadczących usługi seksualne (samoocena, inicjacja seksualna, związki partnerskie, relacje z rodziną, relacje ze znajomymi, poglądy badanych na temat prostytucji, stosunek do religii, profil osób korzystających z odpłatnych usług seksualnych), które zarazem nawiązywały do wymiarów i koncepcji socjalizacyjno-wychowawczych, jakie omówiłam w pierwszej części rozprawy. Ze względu na to, iż przeprowadzone przeze mnie badania mają charakter eksploracyjny, nie formułowałam konkretnych hipotez badawczych, zgodnie z zaleceniami Sołomy (1995, s. 19) i Korzeniowskiego (2000, s. 47), którzy podkreślają, że hipotezy formułuje się na potrzeby weryfikacji teorii. Moim celem nie było weryfikowanie żadnych konkretnych teorii prostytucji męskiej, które zresztą nie istnieją i nie są mi znane. Natomiast spodziewam się, że w następstwie analizy oraz interpretacji uzyskanych przeze mnie wyników badań będę mogła sformułować zarys koncepcji opisującej i wyjaśniającej (ilustrującej) socjalizacyjne i wychowawcze czynniki sprzyjające prostytucji mężczyzn.

Te czynniki, które uwzględniłam szczególnie obszernie zarówno w założeniach badań i w pytaniach badawczych, w narzędziach moich badań (zwłaszcza w dyspozycjach do wywiadów) oraz w analizie i interpretacji wyników badań, są następujące:

Samooocena

Staralam się dowiedzieć, czy badani mają poczucie własnej wartości, czy ich ocena jest adekwatna do rzeczywistości. Co biorą pod uwagę, gdy opisują siebie, czy większą wagę przywiązują do wyglądu czy raczej do osobowości, czy o ich poczuciu wartości decyduje uroda, czy może inteligencja lub charakter czy może posiadane umiejętności seksualne i czy to ma wpływ na akceptację siebie i wybór drogi życiowej. Interesowało mnie, czy badani akceptują formę aktywności, za pomocą której uzyskują korzyści finansowe czy też nie, a także czy uważają się za osoby prostytuujące się, czy sądzą, że ich usługi seksualne do tego się nie zaliczają. Ciekawiło mnie, co sami uważają za prostytutkę męską, a także w jakich okolicznościach zdecydowali się na świadczenie usług seksualnych? Czy nastąpiło to przypadkowo, czy ktoś wywarł na nich presję, stosując wobec nich nadużycia i jakie środki wywierania na nich wpływu zostały zastosowane.

Relacje z rodziną i znajomymi

Badaniu podlegały także relacje z rodziną. Interesowało mnie, czy badani mężczyźni mogą liczyć na wsparcie najbliższych i czy satysfakcjonują ich relacje z nimi. Czy osoby bliskie wiedzą, czym badani się zajmują i jak tłumaczą oni rodzinie, skąd mają środki finansowe na własne utrzymanie? Chciałam dowiedzieć się, czy badani mają osobę, której mogą zaufać i liczyć na jej pomoc. Czy jest to osoba z rodziny czy z grona znajomych? Interesuje mnie też, co zrobiliby, gdyby rodzina dowiedziała się, w jaki sposób się utrzymują, jeśli o tym wcześniej nie wiedziała? Jaka istniała atmosfera w ich domu rodzinnym, czy czuli się w nim bezpiecznie i czy była stosowana wobec nich jakakolwiek forma przemocy. Jaka była ich sytuacja rodzinna, czy badani czuli się kochani i akceptowani przez najbliższych. Chciałam również dowiedzieć się, jakie badani mają relacje ze znajomymi, jaki mają z nimi kontakt? Czy w swoim otoczeniu mają osobę, którą darzą zaufaniem? Czy komuś opowiadają o świadczeniu usług seksualnych, a także czy mogą liczyć na czyjąś pomoc i wsparcie?

Postrzeganie własnej religijności i swojej rodziny

Chciałam wiedzieć, jaki stosunek mają badani do religii, czy są osobami wierzącymi i praktykującymi, czy mają do niej stosunek obojętny, czy też są ateistami. Ciekawiło mnie, czy wiara lub jej brak ma wpływ na podjęcie świadczenia usług seksualnych.

Relacje w związkach partnerskich i inicjacja seksualna

Chciałam dowiedzieć się, w ilu związkach partnerskich funkcjonowali badani, jak długo one trwały, a także czym kierowali się w doborze partnera/ki? Ważne dla mnie było również, w jakim wieku przeżyli inicjację seksualną i czy byli przygotowani na nią emocjonalnie, czy zrobili to z własnej woli, czy raczej pod wpływem przymusu i presji ze strony partnera. Chciałam dowiedzieć się, czym dla badanych jest seks, czy jest przyjemnością determinującą podjęcie takiej formy zarobkowania, czy też nie ma żadnego większego znaczenia dla ich emocjonalnego funkcjonowania. Oprócz tego ciekawiło mnie, czy badani zabezpieczają się i jaki mają stosunek do antykoncepcji. Interesuje mnie, czy w życiu prywatnym prostytuujący się mężczyźni mają stałego partnera/partnerkę czy raczej żyją w pojedynkę? Chciałam dowiedzieć się, z jakich powodów nie są w związku partnerskim oraz jak to wygląda w przypadku mężczyzn będących w związku – czy ich partnerki/partnerzy wiedzą, w jaki sposób używają środki finansowe?

Postrzeganie przez badanych osób korzystających z usług seksualnych i ich opinia na ich temat

Chciałam dowiedzieć się, kto korzysta z seksualnych usług badanych mężczyzn, w jakim są wieku, czy są to osoby młode, czy w średnim wieku bądź starsze, a także czy są z kimś w związku, czy są singlami. Jakiej są orientacji seksualnej, a także jaki posiadają status materialny. Interesowało mnie, jakie badani muszą spełniać oczekiwania klientów/klientek, czy ich propozycje mają charakter niezaspokojonych potrzeb seksualnych i czy te potrzeby odbiegają od normy, mają charakter zboczeń; czy może klienci nie potrafią związać się nikim na dłużej i to zmusza ich do korzystania z tych usług. Jakie preferencje mają klienci/klientki badanych mężczyzn. Dodatkowo chciałam dowiedzieć się, jakie opinie mają badani na temat swoich klientów/klientek, jak przebiega ich znajomość, czy są to spotkania jednorazowe, czy okresowe, a może przybierają formę układu stałego? Czy badani są w stanie spełnić wszelkie zachcianki swoich klientów/klientek, czy mają jakieś swoje zasady w wykonywaniu profesji, czy traktują tę formę zarabiania jako zawód, czy raczej decydujące są tu czynniki aspiracyjne w celu utrzymania standardu życia czy też spełnienia potrzeb konsumenckich. Czy badani przywiązują się emocjonalnie, czy występuje to u ich klientów, czy raczej spotykają się w konkretnym celu, czyli zaspokojenia potrzeby seksualnej klienta/klientki.

Zastosowane metody i techniki badawcze

W celu przedstawienia charakterystyki oraz obrazu funkcjonowania społecznego świadczących usługi seksualne mężczyzn zastosowałam różne metody i techniki badawcze, co pozwoliło spojrzeć na to zjawisko z różnych punktów widzenia.

Posłużyłam się następującymi metodami: obserwacją bezpośrednią, analizą treści stron internetowych, wywiadem swobodnym oraz anonimową ankietą internetową. Natomiast technikami, narzędziami badawczymi był opracowany przeze mnie kwestionariusz zawierający dyspozycje do wywiadu swobodnego wraz z dzienniczkiem obserwacji bezpośrednich, kwestionariusz ankiety internetowej (załączam oba kwestionariusze w Aneksie na końcu książki) oraz internetowy (zastany tam) kwestionariusz – schemat do zamieszczania seksanonsów mężczyzn na wybranych stronach internetowych. Schemat ten, który wyznaczał zakres informacji o ogłaszających swoje usługi mężczyznach, był zarazem swego rodzaju kwestionariuszem analizy treści zawartych w tych ogłoszeniach.

Zdaniem Krzysztofa Koneckiego (2000, s. 169) wywiad swobodny cechuje się aranżowaniem „sekwencji pytań, także w sposobie ich formułowania w zależności od sytuacji wywiadu”. W tego rodzaju wywiadzie badacz nie trzyma się sztywno przygotowanego scenariusza, a jedynie ustala zakres problematyki badawczej lub dyspozycji interesujących go zagadnień, które z kolei stanowią przedmiot wywiadu. Taka sytuacja sprawia, że badacz ma dużą swobodę w wybieraniu treści i kolejności zadawanych pytań. Poza tym język badacza w wywiadzie swobodnym nie różni się szczególnie od języka potocznego, a więc nie jest on sformalizowany. W omawianej formie wywiadu badacz stawia przeważnie pytania otwarte. Udzielone przez respondenta odpowiedzi mogą niejednokrotnie wymagać ich uzupełnienia przez zadawanie dodatkowych pytań szczegółowych (Maszke, 2004, s. 171). Bezpośrednio po każdym wywiadzie spisywałam spostrzeżenia w dzienniczku obserwacji.

Z kolei ankieta internetowa jest metodą zdobywania i gromadzenia informacji przez pytanie badanych osób za pośrednictwem listy pytań, którą wypełniają najczęściej samodzielnie podczas nieobecności ankietera (Pilch, 1995, s. 22). Przygotowana przeze mnie ankieta została zamieszczona w Internecie, aby była ona bardziej dostępna dla potencjalnych respondentów i umożliwiała anonimowość. Taka ankieta wydaje się niezastąpiona w celu poznania cech zbiorowości i opinii mężczyzn świadczących usługi seksualne.

Organizacja i przebieg badań

Ze względu na specyfikę przedsięwzięć epistemologiczno-eksploracyjnych uznałam, że w badaniach dotyczących problematyki męskiej prostytucji właściwsze jest podejście triangulacyjne. To podejście zakłada, że metody ilościowe i jakościowe są komplementarne; w przeprowadzonych przeze mnie badaniach podejście ilościowe wspiera podejście jakościowe. Ilościowa analiza danych dotyczących prostytuujących się mężczyzn, oparta na informacjach z internetowych seksanonsów stanowiła wprowadzenie do jakościowej analizy danych zebranych w ramach wywiadów swobodnych, wzbogacała ją oraz ułatwiała interpretację wyników badań (Flick, 2011, s. 154–157).

Moje badania przeprowadziłam w trzech etapach:

1. Analiza treści ogłoszeń internetowych na stronie www.eamore.com.pl
2. Przeprowadzenie wywiadu swobodnego
3. Anonimowa ankieta internetowa

Badania w **pierwszym etapie** realizowane były od 1 września 2012 do 30 listopada 2012 roku w dwóch kategoriach osób ogłaszających się na tej stronie: „Pan szuka sponsora” i „Pan szuka sponsorki”. Analizie zostało poddanych 98 ogłoszeń mężczyzn uprawiających prostytucję homoseksualną i 115 ogłoszeń mężczyzn uprawiających prostytucję heteroseksualną. Analiza treści seksogłoszeń została przeprowadzona w celu poznania mechanizmów, jakie obowiązują na stronach internetowych oraz zakresu danych wyznaczonych przez schemat anonsów obowiązujący na stronie www.eamore.com.pl, które charakteryzują prostytuujących się mężczyzn. W ten sposób udało mi się zebrać informacje o wieku ogłaszających się mężczyzn, o tym, jaką deklarują orientację seksualną oraz jakie preferencje seksualne, w jakich województwach (zamieszkują i) deklarują świadczenie swoich usług, gdzie przewidują spotkania z zainteresowanymi osobami?

Na podstawie tych danych wyselekcjonowałam ogłoszenia mężczyzn, którzy jasno i konkretnie wyrazili chęć świadczenia odpłatnych usług dla kobiet i dla mężczyzn. Nawiązałam z nimi kontakt mailowy w celu skłonienia ich do udziału w wywiadach swobodnych. Dzielili się oni ze mną swoimi obawami i lękami dotyczącymi bezpośredniej rozmowy. Mimo że sami na początku deklarowali, że rozmowa ma być odpłatna, to jednak po jakimś czasie rezygnowali ze spotkania twarzą w twarz. Pojawiały się wówczas propozycje przeprowadzenia wywiadu za pośrednictwem e-maila, komunikatora internetowego

Gadu-Gadu czy rozmowy telefonicznej. Podjęłam kilka razy próbę rozmów z mężczyznami, umawiałam się z nimi na konkretną porę. Mimo że spotkałiśmy się on-line, to jednak po jakimś czasie rozmowy, gdy przechodziłam do najbardziej interesującego mnie zagadnienia, czyli kwestii rodzinnych, wśród mężczyzn pojawiał się opór. Niektórzy mężczyźni rezygnowali z rozmowy, informując mnie, że poruszany temat jest dla nich zbyt trudny, zaś jeszcze inni, że wyobrażali sobie, że rozmowy będą dotyczyć jedynie tego, jakie usługi świadczą i kim są osoby korzystające z ich usług. Dziękowałam im za szczerść. Nie chciałam ich naciskać, choć zdawałam sobie sprawę z faktu, że w rozmowie on-line to mężczyźni mają znaczącą przewagę nad badaczem, oni dyktują warunki (w każdym momencie mogą się rozłączyć) i rozmawiają o tym, co jest dla nich przyjemne i nie sprawia im większego problemu (zazwyczaj rozmowy kierowane były na ich umiejętności seksualne). Dlatego też zrezygnowałam z takiej formy uzyskiwania informacji i w dalszych rozmowach oraz pertraktacjach z mężczyznami, którzy oczekiwali od mnie wynagrodzenia za udzielone informacje i czas, ja również przedstawiałam swoje oczekiwania: po pierwsze, rozmowa odbędzie się w cztery oczy, dzięki czemu miałam większą możliwość obserwacji badanych podczas rozmowy. Po drugie, mężczyźni otrzymają wynegocjowane wynagrodzenie pod warunkiem udziału w pełnym badaniu. Jak się okazało, zainteresowanie udziałem w badaniu uległo zmianie. W rezultacie było mniej chętnych mężczyzn.

Niektórzy mężczyźni mimo tych ustaleń dzielili się ze mną swoimi obawami i lękami co do przebiegu naszej rozmowy. Większość mężczyzn prosiła mnie o przesłanie przykładów pytań. Twierdzili, że pomoże im to w przygotowaniu się do rozmowy. Moim zdaniem, niektórzy mężczyźni szukali poczucia bezpieczeństwa, bowiem zadawali mi pytania o mój stosunek do osób świadczących usługi seksualne. Jeszcze inni mieli podejrzenia, czy przeprowadzona rozmowa rzeczywiście będzie miała charakter naukowy, czy też raczej jestem klientką chcącą skorzystać z ich usług. Niektórzy mężczyźni sprawdzali prawdziwość moich danych osobowych za pośrednictwem wyszukiwarki internetowej. Część z nich dzwoniła do mnie na telefon służbowy, a jeszcze inni pisali na e-mail służbowy w ramach sprawdzania, czy jestem tym, za kogo się podaję. Wszystkich mężczyzn zapewniałam, że nie będę oceniać ich wyborów życiowych i że kieruje mną chęć poznania powodów świadczenia przez nich odpłatnych usług seksualnych. Przypominałam, że udzielone mi informacje i samo spotkanie będą miały charakter anonimowy i jednorazowy. Ewentualnie pojawiające się dodatkowe pytania będą uzupełniane dzięki korespondencji e-mailowej lub w toku rozmowy telefonicznej.

Drugi etap badań obejmował przeprowadzenie wywiadów swobodnych z wyselekcjonowanymi mężczyznami. Większość została przeprowadzona w okresie od stycznia 2012 do czerwca 2013, zaś jeden wywiad odbył się w czerwcu 2014 roku. Badaniem zostało objętych 27 mężczyzn świadczących usługi seksualne; w tym 6 osób określających swoją orientację seksualną jako homoseksualną i 21 osób – jako heteroseksualną. Zostali oni wyselekcjonowani w wyniku długotrwałych kontaktów i pertraktacji spośród użytkowników takich stron internetowych, jak: www.gejowo.pl; www.sponsoraszukam.pl; www.eamore.com.pl; www.sponosrujmnie.pl; a także dwóch organizacji non profit (Społeczny Komitet ds. AIDS i Lambda Warszawa).

Za udzielone informacje i poświęcony czas mężczyźni otrzymywali wynegocjowaną wcześniej gratyfikację finansową, jednak pod warunkiem udziału w pełnym wywiadzie. Sześciu mężczyzn udzieliło informacji bez otrzymania honorarium.

W trakcie przeprowadzenia wywiadów swobodnych stosowałam **obserwację bezpośrednią** w celu poznania uczuć, stanów psychicznych, motywów działania respondentów, zrozumienia zjawiska prostytucji męskiej przez pryzmat sposobu zachowania badanych w określonym kontekście (Maszke, 2004, s. 103). Podczas rozmowy z respondentami starałam się być osobą otwartą, komunikatywną, szczerą i autentyczną. Wszelkie obserwacje notowałam w dzienniczku obserwacji.

Miejscem przeprowadzania wywiadów były przeważnie kawiarnie i restauracje; trzy razy taka rozmowa odbyła się w samochodzie respondentów, dwie miały miejsce w centrum handlowym, kolejne trzy w Społecznym Komitecie ds. AIDS i dwie w siedzibie Lambda – Warszawa. Badania były przeprowadzone w miastach zamieszkania respondentów (Warszawa, Radom, Bydgoszcz, Katowice, Żywiec, Poznań, Kraków, Łódź). Rozmowa zazwyczaj trwała od 45 min do 95 min. Przeciętny czas rozmowy to 60 minut. Rozmowy były nagrywane za zgodą respondentów, jeden mężczyzna nie zgodził się na nagrywanie wywiadu. Następnie wykonane zostały transkrypcje, które podane zostały analizie.

Na **trzeci i ostatni etap badań** zdecydowałam się po poniesionej przeze mnie porażce, tj. po rozmowach on-line z mężczyznami angażującymi się w prostytucję, postanowiłam spróbować dotrzeć do nich w inny sposób. W związku tym zdecydowałam przygotować nowy projekt badawczy, w ramach którego opracowałam anonimową ankietę internetową za pośrednictwem strony www.ebadania.pl, którą wysyłałam do mężczyzn, z którymi nie udało mi się spotkać, z prośbą o jej wypełnienie. Przygotowana ankietą

zawierała 56 pytań, dwa pytania filtrujące, dwa pytania otwarte i 51 zamkniętych oraz metryczkę. Zainteresowany mężczyzna respondent wchodził na stronę, na której znajduje się zaproszenie do udziału w badaniu, a następnie przechodził do badania, wypełniał kwestionariusz i wysyłał. Dzięki tej aplikacji możliwe było utworzenie wszystkich typów pytań, ustalanie reguł wypełniania (instrukcji) i zarządzanie pytaniami. Wypełnienie ankiety zajmowało ok. 15 minut. Była ona anonimowa, a badany w każdej chwili mógł przerwać badanie bez podania przyczyny. Badania zostały przeprowadzone w okresie od stycznia 2014 do marca 2015 roku. Ankiety wypełniło 108 mężczyzn, co podnosi dodatkowo walor wiarygodności analiz anonsów internetowych. Jednakże w przypadku przeprowadzenia analizy segmentacyjnej ograniczono liczbę jej uczestników do 105 mężczyzn, ponieważ usunięto trzy przypadki odstające.

Kwestie etyczne

Przygotowywane badania uwzględniają etyczne zasady prowadzenia badań naukowych. Przed przystąpieniem do badań potencjalni respondenci badania zostali poinformowani o jego celu i zakresie. Zapewniłam, że badanie jest anonimowe, wszystkie uzyskane przeze mnie dane osobowe będą zmienione i chronione, co też uczyniłam. Badania zostały zrealizowane w ramach dwóch projektów badawczych¹³, które uzyskały pozytywne oceny Komisji ds. Etyki Badań Naukowych Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej.

¹³ Projekt pt.: „Psychospołeczne uwarunkowania prostytucji mężczyzn”. Kierownik projektu: mgr Renata Gardian-Miałkowska. Projekt realizowany w okresie lipiec 2012–czerwiec 2013, przy Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej BTSM 9/2012-I-WNP.

Projekt pt.: „Psychospołeczna charakterystyka mężczyzn świadczących usługi seksualne”. Kierownik projektu: mgr Renata Gardian-Miałkowska. Projekt realizowany w okresie lipiec 2014–marzec 2015, przy Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej BTSM 4/14-I-WNP.